

**Enontekiön kunnan
kulttuurikasvatussuunnitelma
2024-2030**



Son rohki soma paikka ellää
Dat lea duođaid somás báiki eallit

Sisällysluettelo

1. Kulttuurikasvatussuunnitelman tarkoitus	3
1.1. Yhdenvertaisuus	3
1.2. Saavutettavuus	4
1.3. Kunnan elinvoimaisuus, yhteisöllisyys ja työllistävä vaikutus.....	4
1.4. Kunnan identiteetti ja brändi	4
1.5. Lasten tunne- esiintymistaidot sekä monipuolinen maailmankatsomus	4
2. Enontekiön kulttuurikasvatussuunnitelma 2024-2030	5
2.1. Olemassa oleva perustoiminta	5
2.2. Täydentävät vuositeemat	6
3. Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutuksen seuranta ja laaduntarkkailu	8
4. Kulttuurikasvatussuunnitelman laajentaminen muuhun toimintaan	9
5. Kulttuurikasvatussuunnitelman laatijat ja yhteystiedot	9

1. Kulttuurikasvatussuunnitelman tarkoitus

Kulttuurikasvatussuunnitelma (KOPS) on ennakkoon suunniteltu kokonaisuus, jonka tarkoituksena on taata jokaiselle enontekiölläiselle varhaiskasvatustasoiselle, peruskouluikäiselle ja lukiokoulutuksen lapselle ja nuorelle se vähimmäismäärä kulttuuria, mikä jokaisen lapsen tulisi saada kokea koulupolkunsa aikana. Kulttuurikasvatussuunnitelma tarjoaa kokemuksia asuinkunnan historiasta, käytännöistä, merkkihenkilöistä ja jo olemassa olevasta tarjonnasta. Lisäksi lapset ja nuoret saavat laaja-alaisesti kokemuksia eri kulttuurialoista, he pääsevät käyttämään älyään ja luovuuttaan monipuolisesti ja voivat avartaa maailmankatsomustaan.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat perustuvat valtakunnallisiin varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmiin sekä kunnan tarkentamaan suomenkieliseen ja saamenkieliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja koulujen opetussuunnitelmiin ja **lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta**. Kunnan tehtävä on edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

Kulttuurikasvatussuunnitelma on opetussuunnitelmaa ja varhaiskasvatussuunnitelmaa täydentävä suunnitelma siitä, kuinka lapsia ja nuoria tutustetaan paikalliseen kulttuuriin ja eri taidemuotoihin. Kulttuurikasvatussuunnitelma toteuttamista opettajan työssä auttavat valmiiksi suunnitellut sisältöpaketit ja kulttuuripalveluiden teemoja toteuttava koordinaatio.

Kulttuurikasvatussuunnitelma on **vuosittain toistuva, etukäteen budjetoitu ja selkeillä sopimuksilla aikaansaatu kokonaisuus**, jossa kullekin ikäryhmälle taataan taide- ja kulttuurikasvatuksen peruskokemukset. KOPS:in parissa toimivat aina kunkin taiteenalan ammattilaiset sekä kulttuurikasvattajat. Laatu on kaiken toiminnan ytimessä.

Alla kerrotaan lyhyesti mitä hyötyä kulttuurikasvatussuunnitelmasta on.

1.1. Yhdenvertaisuus

Kunnanvaltuuston hyväksymä ja perustasolla budjetoitu KOPS, on jokaisen kunnan lapsen ja nuoren saavuttava suunnitelma. Tällöin perheen asuinpaikka, varallisuus tai mielenkiinnon kohteet eivät vaikuta siihen, pääseekö lapsi osaksi taide- ja kulttuurituokioita.

Kulttuurikasvatussuunnitelma tukee taide- ja kulttuurikokemusten tasa-arvoista saavutettavuutta. Kouluaikaan toteutettava kulttuurikasvatus ja taidelaitosvierailut ovat maksuttomia ja tavoittavat koko ikäluokan. Paikallinen kulttuurikasvatussuunnitelma lisää myös paikallisen kulttuuritarjonnan tunnettuutta ja käyttöä ja madaltaa lasten ja nuorten kynnyksestä aloittaa taideharrastus ja käydä vapaa-ajalla enemmän kulttuuripalveluiden äärellä.

1.2. Saavutettavuus

Suuressa kaupungissa on jo valmiiksi paljon mahdollisuuksia harrastaa ja saada kokemuksia kulttuurisisällöistä. Pienemmissä ja syrjäisemmissä kunnissa KOPS takaa sen, että esitykset ja ammattitaiteilijoiden ja kulttuurikasvattajien vierailut eivät jää suurten kaupunkien asukkaiden yksinoikeudeksi. Kulttuurikasvatussuunnitelma edistää kulttuurikokemusten saavutettavuutta varhaiskasvatuksen ja koulujen yksiköissä.

1.3. Kunnan elinvoimaisuus, yhteisöllisyys ja työllistävä vaikutus

Suunniteltu, budjetoitu ja strategiaan asti saatu kulttuurikasvatussuunnitelma on mille tahansa kunnalle eduksi. Se osoittaa, että kulttuuria ja taidetta arvostetaan kunnassa ja että näiden alojen monipuolinen, kerrannainen vaikutus ihmisten hyvinvointiin, työllistymiseen ja kunnan pitovoimaan, ymmärretään. Kulttuurikasvatussuunnitelman toteuttamisessa alueen taidetoimijat saavat vuosittain toistuvaa lisätyötä ja alueen lapset, nuoret ja muut asukkaat oppivat tuntemaan, mitä oman kunnan alueella on tarjolla. Yhteisöllinen vaikutus on suuri, kun mukana ovat taiteilijat, koulut, päiväkodit, kirjasto, järjestöt, mahdollisesti myös yritykset. Kulttuurikasvatussuunnitelmasta on helppo tehdä koko kunnan yhteisen asian.

1.4. Kunnan identiteetti ja brändi

Enontekiöllä luontoarvot korostuvat kaikessa tekemisessä, sillä luonto on koko ajan läsnä. Myös kiireettömyys ja paikallisuus ovat tärkeitä arvoja. Enontekiöllä on paljon aineetonta kulttuuriperintöä, jota halutaan välittää lapsille ja nuorille. Muun kulttuurin rinnalla, saamelainen kulttuuri on Enontekiöllä merkittävää ja tärkeää. Paikallisten perinneosaajien ja Lapin alueen muiden taide- ja kulttuuriammattilaisten yhteistyönä toteutuu kulttuurikasvatussuunnitelma, jossa taiteenalat ja perinneosaaminen limittyvät yhteen. Paikalliset tapahtumat, saamelaisuus, suomalaisuus ja globaali näkemys ovat kaikki suunnitelmassa mukana. Enontekiö sijainti keskellä monikulttuurista ja kansainvälistä aluetta ilmenee kulttuurikasvatussuunnitelman kokonaisuuksista.

1.5. Lasten tunne- esiintymistaidot sekä monipuolinen maailmankatsomus

Tutkimuksissa on moneen kertaan todettu, että pitkäaikainen kulttuurin ja taiteen harrastaminen vähentää ja ennaltaehkäisee monia ongelmia ihmisten käytöksessä, oppimisessa ja kaveritaidoissa. Se myös antaa avarakatseisesta suhtautumista maailmaan. Kulttuurin ja taiteen kautta on mahdollista käsitellä mitä tahansa asiaa tavalla, joka jättää pysyviä positiivisia muistijälkiä.

Oman luovuuden esiintuominen ja heittäytyminen uuteen, tekevät kaikille ihmisille hyvää. Positiivinen minäkuva ja onnistumisen kokemukset ovat yhä tärkeämpiä nykymaailmassa ja juuri niitä kulttuurikasvatussuunnitelman toteuttamisella haluaa antaa. Mille tahansa kunnalle on hyötyä siitä, että sen lapsista kasvaa esiintymistaitoisia ja monipuolisesti ajattelevia, toiset ihmiset huomioon ottavia nuoria. Taide ja kulttuuri ovat väylä, jota jokaisen tulee voida hyödyntää.

2. Enontekiön kulttuurikasvatussuunnitelma 2024-2030

Enontekiön kunnan KOPS tarjoaa tietoa kunnan historiasta, käytännöistä ja merkkihenkilöistä. Siinä hyödynnetään jo olemassa olevaa kulttuuritarjontaa ja lisätään kulttuuritarjonnan monipuolisuutta ammatillisia hyödyntäen vuositeemojen mukaisesti.

Suunnitelmassa kuvataan:

- **Olemassa oleva perustoiminta**
- **Täydentävät vuositeemat**

Kaikki ikäryhmät varhaiskasvatuksesta lukioon osallistuvat vuositeeman mukaisiin työpajoihin, kukin ikätasonsa mukaan. Taiteenalan tuottajiksi valitut tahot esittävät etukäteen suunnitelmansa siitä, mitä eri ikäryhmien kokonaisuuksissa tehdään. Kaikkien taiteenalojen oletetaan ottavan työskennellessään huomioon opetussuunnitelman laajat linjaukset, kuten "ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia" sekä "kulttuurinen moninaisuus rikkautena".

Työpajoissa ja käyntikohteissa pääsee tekemään paljon itse ja tutustumaan kattavasti eri taiteenaloihin ja mahdollisuuksien mukaan kulttuurikohteisiin. Ammattilaisten toteuttamat esittävän taiteen kokonaisuudet pyritään liittämään aina teemataiteenalaan.

Enontekiöllä kulttuurikoordinaattori vastaa vuositeeman mukaisen sisällön tuottamisesta varhaiskasvatukseen ja kouluille. Tarkoitus on, että työpajat vetää aina ulkopuolinen ihminen, ei opettaja eikä varhaiskasvattaja. Opetushenkilöstön vastuulle jää lähinnä paikallisten merkkihenkilöiden esitleminen, jonka tueksi kootaan lyhyt materiaalipaketti.

2.1. Olemassa oleva perustoiminta

Varhaiskasvatus, peruskoulu ja lukio osallistuvat vuoden mittaan oman toimintansa puitteissa jo olemassa olevaan kulttuuritarjontaan seuraavasti:

Teemaviikot, tärkeät juhlapäivät, muut vuotuisjuhlat

Vietetään omia teemaviikkoja, (esimerkiksi lasten oikeuksien viikko, kestävän kehityksen viikko, koulujen elokuvaviikko) sekä osallistutaan vuotuisiin juhliin, kuten joulun- ja kevätjuhliin tai itsenäisyyspäivän ja saamelaisien kansallispäivän juhliin.

Kahdeksaluokkalaiset vierailevat kolmen valtakunnan rajapyykillä osana veteraanipäivää.

Tapahtumat omalla kotiseudulla

Osallistutaan vuotuisiin tapahtumiin aina mahdollisuuksien mukaan. Näitä ovat muun muassa: Väärtiviikko, Hetan Musiikkipäivät, Kotiseutumuseon kesän lasten- ja nuortenohjelma, elokuvat Kino Hetassa, Hetan Marianpäivät ja Kaunis kaamos –valokuvaus- tai kirjoituskilpailun lasten ja nuorten sarja. Tärkeitä tapahtumia ovat lisäksi erilaiset monialaiset oppimistapahtumat (MOK) ja vaikkapa Saamelaisnuorten taidetapahtuma.

Kirjastoyhteistyö

- varhaiskasvatukselle satutunnit (suomi/saame) sovitusti kirjastolla
 - 1 lk., kirjastoon tutustuminen
 - 1-4 (lukemista opettelevat luokat), helppolukuisten aineistojen lainaus
 - 7 lk., tiedonhaun opastus
- Lisäksi järjestetään kirjavinkkauksia eri ikäryhmille sovitusti.

Luontoretket, vaellukset, muut luontoaktiviteetit

Luonto näkyy koulujen ja varhaiskasvatuksen toiminnassa monin tavoin. Retkiä, vaelluksia tai vaikka pilkkipäiviä toteutetaan totutun tavan mukaisesti.

Taidetestaajat

Yläkoulun 8. luokkalaiset ovat mukana valtakunnallisessa Taidetestaajat-toiminnassa

Vakiintuneet kiertueet

Konserttikeskus, Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattila ry, Lapin Alueteatteri ja saamelaisen lastenkulttuurikeskuksen Mánnu, Hetan musiikkipäivien koululaiskonsertit sekä vastaavat muut vierailijat toteuttavat kulttuurisisältöjä melko säännöllisesti Enontekiöllä. Näiden tarjoamat sisällöt perustuvat toimijan kulloiseenkin omaan kiertueohjelmistoon.

- Lapin alueteatterin lastennäytös ja työpajat/ 2 kertaa / vuosi
- Konsertti joka kouluun –kiertue / 1-2 kerta / vuosi
- Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattilan konsertit ja työpajat sopimuksen mukaan
- Mánnu -saamelaislasten kulttuurikeskuksen ohjelmatarjonta

2.2. Täydentävät vuositeemat

Vuositeema on kaksiosainen: **A. Perinnekulttuuri** ja **B. Vaihtuva taiteenala**.

Varhaiskasvatus toteuttaa perinnekulttuuri-osioita mahdollisuuksien ja lasten ikätason mukaan, sekä osallistuu vaihtuvan taiteenalan työpajoihin ja -esityksiin.

Peruskoulu ja lukio pystyvät linkittämään kokonaisuudet opetussuunnitelmaansa monien eri aineiden kohdalla. Oppilaat osallistuvat ikätason mukaan mahdollisimman moneen perinnekulttuurikokonaisuuteen, sekä vaihtuvan taiteenalan työpajoihin ja -esityksiin.

2024-2025 **A. Perinnekulttuuri: käsityö / muotoilu / ympäristötaide**

- Tutustutaan saamelaiseen- tai muuhun paikalliseen käsityö/muotoiluperinteeseen. Tutustuminen sisältää mahdollisuuden mukaan työpajoja eri materiaaleista sekä vierailuja paikallisten käsityöläisten luona.
- Tutustutaan joko netin kautta tai paikan päällä lähialueen veistoksiin ja muistomerkkeihin, mietitään miksi sellaisia tehdään: mitä kaikkea niillä halutaan sanoa?

-Osallistutaan ympäristötaiteen työpajaan ja tutkitaan netistä löytyviä esimerkkejä nykypäivän ympäristötaideteoksista muualla maailmassa

B. Musiikki

-Alussa oli Laulu-työpajakonsertti esimerkkinä eri maanosien vanhojen kansojen perinnesiiteistä (esimerkiksi Samoansaarelta, Perusta ja Egyptistä) ja perinnesoittimista. Soittimia pääsee itse kokeilemaan.

-Suomalaisen ja saamelaisen perinnesiikin työpaja/konsertti esimerkkinä näistä musiikkiperinteistä.

2025-2026 A. Perinnekulttuuri: erätaidot ja ruokaperinne

-Vierailu halutussa luontokeskuksessa.

-Eräkulttuuriin (esimerkiksi verkkokalastus jään alla, perhon sidonta, kalastus, riekkokiepit, peurakuopat historiasta, veneen ja kuksien teko). Tutustuminen paikallisten osaajien johdolla.

-Ruokaperinteen puolella tutustutaan myös paikallisiin yrtteihin, sieniin ja kasveihin.

-Tutustutaan aiheeseen liittyen Kaarina Kariin (Lapin vaellusmatkailun uranuurtaja), Yrjö Metsälään (legendaarinen tunturiopas) ja Urho Viikiin (metsänhoitaja Kilpisjärvellä)

B. Valokuva/ kuvataide /elokuvataide

-Luontovalokuvaustyöpaja, jossa otetaan kuvia, vaikka käytettäväksi Kaunis kaamos-valokuvakilpailussa. Kaikki työt ripustetaan esille johonkin julkiseen tilaan.

-Käynti "oikeassa" taidenäyttelyssä mahdollisuuksien mukaan paikan päällä tai virtuaalisesti.

-Elokuvanäytöksiä eri ikäryhmille Kino Hetassa tai koululla.

2026-2027 A. Perinnekulttuuri: porotalous, karjatalous, maatalous

-Tutustuminen poroerotukseen tai muuhun tärkeään osaan poronhoitoa paikallisella tilalla (huom. etäyhteyden mahdollisuus)

-Tutustutaan Marja Vuorelaisen historiallisiin valokuviin porosaamelaisten elämästä

-Paikallisten maatilojen tai karjatilojen historiaan tutustuminen ja käynti Peltovuoman maatilalla (huom. etäyhteyden mahdollisuus)

-Paimensoitintyöpaja, jossa pääsee kokeilemaan Suomen, Ruotsin ja Norjan alueella käytössä olleita olevia paimensoittimia.

B. Draama/nukketeatteri/soveltava teatteri

-Draamatyöpajoja tai soveltavan teatterin työpajoja

-Nukketeatterinäytös ja nukken käsittelyn esittelyä.

2027-2028 A. Perinnekulttuuri: kodin ja kylien perinteet alueella

-Käynti kotiseutumuseolla oppaan johdolla

-Paikalliseen perheiden ja kylien perinteisiin tutustuminen, mm. rajajoen merkitykseen työ- ja perhe-elämässä

-Käynti lähimmässä kirkossa ja tutustuminen sen taiteeseen

-tutustuminen kirkkoihin liittyen mm. L.L Laestadiukseen sekä saamenkielisen raamatunkäännöksen tehneen Helena Valkeapään työhön

-nykyistä perinteistä puhuminen ja niiden tunnistaminen (esim. ystävänpäivä, laskiaisrieha) Suomessa ja muualla maailmassa

B. Sanataide ja kirjallisuus

-Sanataidetyöpajoja, joissa tehdään omia tarinoita, näytelmäkäsikirjoituksia tai runoja käytettäväksi esim. koulun tai päiväkodin omissa tilaisuuksissa

-kirjailijavierailu (voidaan toteuttaa myös striiminä) jonka aikana tutustutaan kirjailijan työhön.

-tutustuminen Samuli Paulaharjuun ja muihin perinnettä tallentaneisiin kerääjiin

-tutustuminen Yrjö Kokkoon sekä Pessi ja Illusia -satuun ja muihin haluttuihin oman kunnan kirjailijoihin

2028-2029 A. Perinnekulttuuri: matkailu, kulttuuriyrittäjyys ja alueen ammattitaiteilijat

-Tutustuminen alueen matkailuvaltteihin, kulttuuriyrittäjiin ja kulttuuritoimijoihin. Tapaamisia ja haastatteluja paikan päällä tai virtuaalisesti aiheeseen liittyen.

-Kulttuuritoimen kanssa joku yhteistyötehtävä liittyen esim. halutun vuotuisen tapahtuman järjestämiseen juuri omalle asuinseudulle.

-Taiteilijatapaaminen, jossa paikallinen taiteilija kertoo omasta työstään ja työmahdollisuuksista Lapin alueella.

B. Sirkus ja tanssi

-Sirkus- tai tanssityöpajoja, sekä esittävän taiteen näytös valitussa lajissa. Työskentelyssä on vahva vesistöpainotus, jossa käsitellään "eno"-sanana merkitystä.

2029-2030 A. Paikalliskulttuuri, tärkeät paikat ja merkkihenkilöt

-Tutustutaan haluttuihin Enontekiön elämään vaikuttaneisiin historiallisiin henkilöihin (liitteenä lista vaihtoehtoista). Lisäksi tutustutaan kunnan tämän hetken päättäjiin haastatteleamalla virtuaalisesti esim. kunnanjohtajaa, lautakunnan puheenjohtajaa tai saamelaiskäräjien edustajia.

-Käydään retkellä halutussa merkittävässä paikallisessa kohteessa (esim. Kilpisjärven biologinen asema, Muotkataikka, Järämän alue, vanhojen kirkkojen paikat) oppaan johdolla.

B. Mediataide/ animaatio

-Mediataiteen työpajassa (isommille oppilaille) tehdään some-kanava Rovaniikulle tai muulle legendaariselle historialliselle henkilölle. Miltä esimerkiksi Nikun Instagram-kanavan kuvitus olisi näyttänyt Vuontisjärven tapauksen yhteydessä?

Animaatiotyöpajoissa (pienemmille) tehdään itse piirrettyjen tai askarreltujen kuvien kautta animaatio liittyen johonkin paikalliseen henkilöön tai paikkaan

3. Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutuksen seuranta ja laaduntarkkailu

Kulttuurikasvatussuunnitelma toteutetaan Enontekiön kulttuuripalveluiden budjetista, menot kohdistetaan lastenkulttuuri tunnisteelle 8002. Toteutuneiden esitysten yleisömäärät kirjataan Excel-tilastoon, josta voidaan seurata toteutuneiden tapahtumien määrää, lajityyppejä ja osallistujamäärää. Tämä auttaa suunnittelemaan ja tarkastelemaan kulttuurikasvatussuunnitelmaa.

Enontekiön kulttuuripalvelut on Lapin lastenkulttuuriverkoston jäsen ja saa lasten- ja nuorten kulttuuripalveluiden toteuttamiseen avustusta verkostolle yhteisesti myönnetystä avustuksesta toteutuneen tilastoinnin perusteella.

Kulttuurikasvatussuunnitelma ei ole pysyvästi valmis suunnitelma, vaan sitä täytyy kokemusten pohjalta tarkastella ja kehittää varhaiskasvatuksen, koulujen ja muiden yhteistyössä toimivien tahojen kanssa. KOPSia on aina mahdollista muuttaa ja päivittää eri tahojen tarpeiden mukaan.

4. Kulttuurikasvatussuunnitelman laajentaminen muuhun toimintaan

Kulttuurikasvatussuunnitelmassa mainitut kokonaisuudet ja retket voi toteuttaa myös hieman muunnettuna eri kerhojen tai ryhmien toiminnan osana:

- kerhotoiminnassa
- erityisryhmien päivätoiminnassa
- palvelutaloissa
- työhyvinvoinnissa
- työttömien työpajatoiminnassa
- etsivässä nuorisotyössä

Kunnan tehdessä tulevan vuoden taiteenalan toteuttajien kanssa sopimusta, voi sopia myös vierailut aiheen tiimoilta muihinkin kohteisiin kuin koululle. Kiinnostuneille kerho-ohjaajille kerrotaan teemataiteenaloista ja annetaan erilaisia vinkkejä kyseisen taiteenalan käsittelemiseen kerhotoiminnassa. Näin teemataiteenaloja voi viedä eteenpäin myös paikallisena toimintana.

Kulttuurikasvatussuunnitelman omaehtoiseen toteuttamiseen saa paljon helposti toteutettavia vinkkejä digitaalisista ideapankeista. Esimerkiksi Lastenkulttuurikeskusten liiton Harrastakotona.fi-sivusto antaa kaikkien toteutettaviksi sopivia ammattilaisten kokoamina vinkkejä. Samalta sivulta löytyy myös ilmaisia videoita esityksiä eri taiteenaloilta. Katsomisen lisäksi niistä voi ottaa oppia ja niitä voi muokata haluttuun toimintaan sopivaksi. Esityksissä on huomioitu, että yleisö on ehkä kotona ja tekee taidetta niillä välineillä, joita sillä hetkellä lähellä on käytettävissä.

5. Kulttuurikasvatussuunnitelman laatijat ja yhteystiedot

Enontekiön kulttuurikasvatussuunnitelman on laatinut Enontekiön kulttuuripalvelut yhteistyössä kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen, kirjaston, nuorisotyön ja vapaa-aikapalvelujen kanssa. Suunnitelman laatimisessa on avustanut Lastenkulttuurikeskus Uulu.

Kulttuurikasvatussuunnitelmaan on eri vaiheissa pyydetty kommentteja vanhusneuvostolta ja nuorisovaltuustolat. Lisäksi suunnitelmaluonnos on ollut kuntalaisten kommentoitavana verkossa. Kulttuurikasvatussuunnitelman vastuuhenkilö on kulttuurikoordinaattori Heli Kolehmainen, 040 5380712, heli.kolehmainen@enontekio.fi.